

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,- per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,- per jaar. Losse nummers f 0,25.
 Contrib. Luisterkr. f 1,-. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,- te voldoen.

DE STATUS ZOEKERS

Eenkele jaren geleden heeft de verschijning van een boek van de Amerikaan Vance Packard „The hidden persuaders” (later in het Nederlands gepubliceerd onder de letterlijk vertaalde titel „De verborgen verleiders”) grote aandacht getrokken. Niet minder dan onthullend waren de mededelingen over het toenemend gebruik van dieptepsychologische methoden door reclamebureaus om speculerende op de onbewuste verlangens het publiek tot kopen te brengen van de onder de aandacht gebrachte artikelen. De toepassing van dergelijke methoden bij verkiezingen — in het bijzonder die van de president van de Verenigde Staten — gaven aan het betoog een extra-pikant tintje, waardoor de vele niet-ingewijden op verrassende wijze werden geconfronteerd met een manier van beïnvloeding van de openbare mening, welke bewust die van het redelijk overtuigen verwaarloosde om plaats te maken voor een speculatie op verborgen sentimenten. Het behoeft, dunkt mij, geen betoog, welke gevaren voor de samenleving hier dreigen en ik heb dan ook ter andere plaatse *) aandacht gevraagd voor de betekenis van het genoemde boek.

Geen wonder dan ook dat men met zekere verwachtingen, waaraan wellicht nieuwsgierigheid niet vreemd is, naar een tweede boek van Vance Packard grijpt met de korte en pakkende titel „The Status Seekers”. Het boek is inmiddels ook in Nederlandse vertaling verschenen als „De Status Zoekers”. Terwijl het eerste boek echter verraste door het nieuwe van de onthullingen op het gebied van de reclametechniek, kan dit zeker niet worden gezegd van de problemen die in dit tweede boek aan de orde worden gesteld. Het verschijnsel van het „stand ophouden” en de kenmerken van de standsverschillen, zoals die in het maatschappelijk leven tot uitdrukking komen, vormen, althans voor de Nederlandse lezer, geen schokkende verrassingen.

*) Zie het orgaan van het Humanistisch Verbond „Kader”, rubriek „De Stemvork” van jan.-febr., maart-april en mei-juni 1959.

In het ons bekende beeld van de Europese cultuur zijn wij reeds lang gewend aan en vertrouwd met het feit, dat verschillen in standing zichtbaar worden in het gedrag van de mensen en veelal hun *uitdrukking* vinden in kleding, woning, spraak etc.

Wanneer ik nu echter naar aanleiding van dit boek toch uw aandacht wil vragen voor deze verschijnselen, dan is het in de eerste plaats, omdat ik mag veronderstellen, dat velen met mij ten aanzien van de standsverschillen een onbehaaglijk gevoel zullen hebben. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat deze verschillen zich toch moeilijk verdragen met de ons meestentijds als ideaal voor ogen zwevende gedachte van de gelijkwaardigheid van de mensen, terwijl bovendien standsverschillen een democratisering van onze gemeenschap in de weg staan.

Alvorens dieper op het vraagstuk in te gaan, wil ik eerst trachten nader onder woorden te brengen, wat wij nu eigenlijk onder „status” en „staus-zoekers” dienen te verstaan. Vance Packard omschrijft in zijn boek „Status” als volgt: „Het begrip status omvat zowel de positie en de rang, die iemand inneemt, als het maatschappelijk „prestige”, de „standing”, die hij heeft. Voorts definieert hij de status-zoekers als de „mensen, die zich voortdurend inspannen om de zichtbare tekenen om zich heen te verzamelen van de hogere rang die zij opeisen”. Het wil mij voorkomen dat de laatste definitie reeds duidelijk het negatieve en het moreel verwerpelijke van de standsverschillen demonstreert door de klemtoon te leggen op het uiterlijke. In hoeverre dit houdbaar is moge nader blijken.

Hoe rijkelijk boeiend het ook moge zijn met u nader in gaan op de uiterlijke kentekenen van de standsverschillen — Vance Packard wijdt daaraan het grootste deel van zijn boek —, meen ik de verleiding daartoe te moeten weerstaan en wel omdat u uit eigen ervaring en verbeeldingskracht meer dan voldoende bewijzen zult kunnen construeren en voorts omdat ik het van meer belang acht in de korte mij toegestane tijd aandacht te geven aan de ontwikkeling van de standsverschillen en aan een morele beoordeling van

deze verschijnselen. Niettemin moge curiositeitshalve in dit humanistische kwartiertje één aspect nog wel worden genoemd en wel, dat ook kerken in Amerika hun status hebben. Volgens Vance Packard schijnt de Episcopale kerk de meeste aantrekkingskracht te hebben voor de deftige lieden uit de hoogste klasse, terwijl andere kerkgenootschappen ieder voor zich een klasse kennen, waarmee de grootste dichtheid van hun aanhang correspondeert; dit alles wat de protestantse kerken betreft.

Ook in ons eigen land is het verschijnsel niet onbekend, hetgeen toevallig in één der laatste nummers van het omroeporgaan van de V.P.R.O. „Vrije Geluiden” tot uitdrukking komt. In een reeks artikelen gewijd aan de Remonstrantse Kerk wordt niet zonder reden de vraag gesteld of deze kerk een „deftige kerk” is. En misschien moeten wij daaraan toevoegen dat ook de humanistische beweging wellicht niet geheel ontkomt aan een standsideñtificatie.

Doch nu ter zake met de vraag: nemen de standsverschillen toe of nemen zij af? Ik meen dat wij in Europa in de illusie leven dat de klasseverschillen — waarbij ik mij bewust ben dat „klasse” en „stand” geen volledig identieke begrippen zijn — gaandeweg afnemen, ten dele zelfs in revolutionair tempo. Voor Amerika spreekt Vance Packard van de Amerikaanse droom van de klassenloze maatschappij, die steeds meer nabij zou komen.

Vance Packard verwerpt dit optimisme als onrealistisch. Ingeendeel, de maatschappelijke ontwikkeling zou juist steeds meer leiden tot een versterking van de standbarrières, ondanks het afnemen van de verschillen in rijkdom. Als men de huidige situatie vergelijkt met die van enige tientallen jaren terug, dan valt het op dat steeds meer mensen naar hun stand gescheiden wonen, dat het steeds moeilijker wordt om zonder een behoorlijke vooropleiding hoge functies te bereiken, en dat ook het verenigingsleven zich steeds meer organiseert op basis van standsverschillen. Resultaat van dat alles zou zijn dat het moeilijk zoal niet haast onmogelijk wordt om omhoog te komen uit de klasse, waaruit men is voortgekomen, zodat de standsgrenzen meer en meer verstarren.

Ik geloof graag dat de geschetste ontwikkeling voor Amerika opgaat, omdat dit in de voortschrijdende consolidatie van het maatschappelijk leven, begonnen met een wereld van pioniers, die allen onder gelijke omstandigheden zijn gestart, een begrijpelijke, zij het onaangename ontwikkeling vormt. Ik waag het echter te betwijfelen of voor Europa van gelijke tendenzen kan worden gesproken. Hier hebben wij als uitgangspunt reeds vele eeuwen lang een sterk naar standen onderscheiden maatschappij. Naar mijn mening is bij ons de ontwikkeling stellig in de richting gegaan van een vermindering van de standtegenstellingen en zijn de grenzen tussen de klassen steeds vloeiender geworden. Gegeven de hardnekkigheid waarmee niettemin standsverschillen zich weten te handhaven, zij men voorzichtig in zijn uiteindelijke oordeel en moeten wij op onze hoede blijven voor mogelijke verstarren van de nog bestaande verschillen of erger nog voor een

mogelijke versterking van de standskennmerken.

In de loop van dit betoog ben ik als vanzelfsprekend uitgegaan van de stelling dat een meer open maatschappij te verkiezen is boven een maatschappij die op een starre wijze is opgedeeld naar verschillende standen. Hoewel ik bij u misschien op weinig tegenstand zal stuiten, met deze stelling, meen ik dat een verantwoording van dit oordeel over het verschijnsel van het standsverschil zeker op zijn plaats is.

Vance Packard wijdt het laatste deel van zijn boek hieraan en ik moet u zeggen, dat eerst toen, ik dit boek met volle belangstelling ben gaan lezen.

„Er is veel te zeggen voor een duidelijke statushiërarchie” zegt de schrijver en hij noemt dan een vijftal veelal gebruikte argumenten voor deze bewering. Kort samengevat komen deze argumenten in hoofdzaak hierop neer. In een maatschappij met duidelijk onderscheiden standen is het leven stabiel en vreedzamer. „Het behoren tot een straf georganiseerde maatschappij kan het individu hinderen in de ontplooiing van bijzondere kwaliteiten, maar het verschaft hem een emotionele geborgenheid die bijna onbekend is in onze moderne maatschappij”. Het lijdt naar mijn mening geen twijfel dat er binnen een bepaalde stand vele aanrakingspunten tussen de mensen bestaan, die ontbreken tussen personen van verschillende stand. Het leven in een bepaalde buurt schept een gevoel van saamhorigheid tussen de bewoners.

Een bepaald ontwikkelingsniveau geeft het beste geestelijke contact en een veelal gelijk gerichte belangstelling voor vele zaken. Een overeenkomstig inkomenspeil geeft gelijke bestedingsmogelijkheden en derhalve minder aanleiding tot onderlinge jijd en afgunst. Hieraan is dan nog toe te voegen, dat de moeite die iemand zich moet getroosten om een bepaalde positie te verwerven door studie of anderszins naar het gevoelen van de meeste mensen ook zijn beloning in de vorm van geld en prestige moet vinden en niet alleen in de voldoening van het bereikte. Het is dan ook bepaald een realistische conclusie, waartoe een deelnemer aan een prijsvraag over het klassensysteem komt, wanneer hij zegt: „De verdeling in klassen ontslaat het individu van de noodzaak om zich bezig te houden met zijn persoonlijke tekortkomingen” (**).

Inderdaad zijn dit naar mijn mening argumenten, waaraan men niet licht moet tillen. Maar toch...

Misschien zou men nog vrede kunnen hebben met een standsideñdeling van onze maatschappij, wanneer daarbij vaststond dat de individuele aanleg van alle mensen binnen een bepaalde stand een duidelijk niveauverschil zou vertonen met de andere standen. Uit meerdere onderzoeken is echter juist gebleken, dat zelfs in de laagste maatschappelijke klassen meerdere individuen voorkomen, die de natuurlijke aanleg bezitten voor het vervullen van hogere functies dan die welke in hun stand voorkomen.

**) Ontleend aan Vance Packard.

Bedenkt men daarbij dat talent dun gezaaid is in onze wereld en de steeds gecompliceerder wordende verhoudingen, waaronder wij leven, voortdurend grotere eisen stellen aan het creatief en denkend vermogen van de mensheid, dan is het reeds een eis van maatschappelijke nuttigheid om alle beschikbare krachten naar vermogen te gebruiken op de plaatsen, waarvoor zij het meest geschikt zijn. De belemmeringen, die standsbarrières daarbij vormen, zijn daarom in ons aller belang al uit nuttigheidsoverwegingen onaanvaardbaar. Terecht wijst Vance Packard er mijns inziens dan ook op dat de meest ruime mogelijkheid tot scholing de eerste voorwaarde is voor een gunstige ontwikkeling van onze gemeenschap. Waar de mate van intellectuele scholing veelal bepalend is bij de vraag naar krachten voor functies van hoger niveau, zal het volgen van elk soort onderwijs, van lager tot universitair, mogelijk moeten zijn voor iedereen, ongeacht de maatschappelijke laag waaruit hij stamt. Zwaarder voor mij weegt evenwel nog de menselijke solidariteit en verbondenheid. Ieder die zich enghartig terugtrekt in de beslotenheid van zijn eigen standje, zich met niet aflatende ijver toelegt op het verwerven

van de uiterlijke kentekenen van een hogere status, zijn individuele geaardheid prijsgeeft in ruil voor de eenvormigheid van een bepaalde stand mist alles van het grote, rijke avontuur dat het leven kan zijn. Juist het ontdekken van het anders zijn van zijn medemensen geeft aan het leven een volheid, die tot de grootste verworvenheid van een menselijk leven mag worden gerekend. En het is wel zeker dat in het leven van de eenvoudige, lager geplaatste mens veel menselijk waardevols voorkomt, dat in het leven van de hogere standen onbekend geworden is en omgekeerd. Daarvan in alle openheid in persoonlijke contacten kennis te nemen — zonder uiteraard in een geforceerde houding te vervallen — zou een gezonde samenleving in hoge mate ten goede komen.

Daarom maak ik tot slot gaarne de woorden van Vance Packard op de laatste bladzijde van zijn boek tot de mijne: „Ik geloof dat wij ons allemaal gelukkiger zouden voelen en een interessanter leven zouden leiden, als wij mensen niet zouden beoordelen naar de symbolen die zij vertonen en de etiketten die zij dragen, maar eerder naar hun waarde als individu”.

W. C. KOPPENBERG.

de bedelaar

Als je 't goed beschouwt, bestaat er geen wezenlijk verschil tussen de kostwinning van een bedelaar en die van talloze achtenswaardige lieden. Bedelaars werken niet, zegt men, maar wat is werken? Een grondwerker werkt door een houweel te zwaaien. Een accountant werkt door cijfers op te tellen. Een bedelaar werkt door in weer en wind buiten te verkeren en daar spataderen of een chronische bronchitis op te doen. Het is een kostwinning als iedere andere; volmaakt nutteloos, — natuurlijk! —, maar zijn niet tal van fatsoenlijke broodwinningen volmaakt nutteloos? Als maatschappelijk type doorstaat de bedelaar de vergelijking met tal van anderen. Hij is eerbaar, vergeleken bij de verkopers van de meeste patent-geneesmiddelen, grootmoedig, vergeleken bij de eigenaar van een Zondagsblad, beminnelijk, vergeleken bij een verkoper-op-afbetaling. Kortom: een parasiet, maar een vrij onschuldige parasiet. Hij onttrekt zelden meer dan het naakte bestaan aan de maatschappij en hij betaalt zijn ethisch tekort dubbel en dwars met zijn lijden.

George Orwell.

voortgang

Vooruitgang is de vergemakkelijking van de strijd om het bestaan voor de enkeling zowel als voor de gemeenschap.

Dat is geen louter stoffelijke eis, want de strijd om het bestaan kan niet alleen vergemakkelijkt worden door de heerschappij van het verstand over de natuurkrachten, maar ook door de redelijke beheersing van de menselijke gezindheid. En dit laatste is van het grootste belang. Immers al de veroveringen op de natuurkrachten brengen het grote gevaar mee, dat ze misbruikt worden tengevolge van een minder ethische gezindheid. Onze demonische oorlogstoerusting bewijzen dit.

Albert Schweitzer.

lezingen voor de radio

- zo. 4 sept. VARA 9.45 uur Dr. W. Kraak: „Niet actueel?”
- di. 6 sept. A.V.R.O. 16.15—16.30 uur A. L. Constandse: „Françoise Sagan als tijdsverschijnsel”.
- zo. 11 sept. VARA 9.45 uur R. de la Rie: „De school waar je anders mag denken”.
- zo. 18 sept. VARA 9.45 uur Mevr. D. Heroma Meilink: „De wijnpers”.
- zo. 25 sept. VARA 9.45 uur P. H. Dubois: „Avonturen van het humanisme: de eeuw van Voltaire”.
- zo. 2 okt. VARA 9.45 uur Prof. Dr. Libbe van der Wal: „En wat zegt een humanist daarvan?”

HET ZOETE LEVEN

Het gevaarlijke leven is een beetje uit de mode geraakt, sinds de heer Mussolini zijn zin gekregen heeft en zijn gevaarlijke leven is geëindigd aan een lantarenpaal. Ik heb de sterke indruk, dat de Italianen er grondig genoeg van hebben. Ze zijn nu al zo ver, dat ze in menigten naar ons goede vaderland verhuizen. En het is bekend, dat wij sinds de inneming van Den Briel wars zijn van gevaarlijk leven, behalve dan, wanneer wij ons in het verkeer begeven.

Het treft mij echter nu en dan, dat er blijkbaar een grote kloof gaapt tussen droom en daad. Want terwijl wij allen streven naar een vaste betrekking met pensioenrechten, naar een goed geordende vakantie met toeslag, naar volledige werkgelegenheid en een mooi afgeronde sociale verzekering, naar waardevast geld en een gerieflijke woonstee, naar een harmonisch huwelijksleven en liefhebberende kinderen, naar goed voer en een warme stal, i kzeg: terwijl wij dit alles in het dagelijks bestaan nastreven, leven er blijkbaar in het diepst van onze ziel gans andere verlangens.

Waar komen wij doorgaans terecht, als wij ontspanning zoeken? Dan nemen wij een boek of een krant of wij gaan naar de bioscoop of schouwburg.

Over de krant hoef ik eigenlijk niet eens te spreken. Iedereen weet, dat deze je reinste gruwellectuur oplevert. Als voorbeeld neem ik een willekeurig blad en geen sensatieblad uit de krantenbak. Op één bladzij lees ik, dat een man tot een gevangenisstraf van tien jaar is veroordeeld, dat een kind is vergiftigd, een jongen onder een auto en een vrouw onder een trein is gekomen (twee doden), een man twee vrouwen heeft bestolen en verder dat het in Congo en Laos nog steeds hoogst onrustig is. Dit alles plegen wij te lezen, als wij vermoeid thuiskomen en even uitrusten onder het genot van een kopje thee. Als ons geen andere bezigheden zijn opgelegd, nemen wij des avonds een gezellig boek. Ik moge hier uit recente ervaringen putten. Mijn vakantielectuur bestond uit een enkele toekomstroman en een greep uit de ervaringen van een Franse commissaris van politie. De toekomstromans, die niet door de eersten de besten waren geschreven, waren zonder uitzondering van dien aard, dat ik mij gelukkig prijs nu te leven en de toekomst niet meer te zullen beleven. Naar de opvatting van de auteurs zal over enkele honderden jaren de wereld zo goed georganiseerd zijn, dat de socialistische opvattingen van vandaag dan als oud-liberaal zullen gelden. Daarenboven schijnt iedereen er van overtuigd te zijn, dat de volledige splitsing van alle aardse kernen nog slechts een kwestie van tijd is.

Bij deze visioenen vergeleken zijn de ervaringen van de heer Maigret zeer alledaags.

Maar in elk boek valt tenminste één dode en gewoonlijk zijn er enkele bijfiguren, die ook zo'n prettig leven niet leiden. Deze boekjes heb ik gelezen, zittend op een belommerde veranda met uitzicht over het gebergte, nu en dan nippend aan een versterkend kopje koffie. Af en toe liet ik het lijk even liggen en keek voldaan om mij heen. En soms liet ik echtbrekende mannen en vrouwen even hun gang gaan om een paar woorden te wisselen met mijn goede vrouw, die een capeje breide voor een achternichtje.

De vraag rijst, of ik daar zo rustig zittende en genietende er eigenlijk op uit was om ook eens iemand om zeep te helpen of mijn zorgvuldig opgebouwde huwelijksleven te ontredderen?

Wij zijn in en vlak na de vakantie ook een paar keer naar de bioscoop geweest. Daar hebben wij met grote, maar niet geheel gezonde belangstelling het leven van brute mannen en slechte vrouwen van nabij gevolgd. Er werd met geld gesmeten en herhaaldelijk gaven mannen elkaar doffe dreunen tegen de kaak, terwijl schaars geklede vrouwen angstig toekeken. Maar intussen hadden zij juist het vuurtje aangewakkerd.

Als ik in de loop van deze week eens een avond wil gaan kijken, kan ik onder meer zien: Het zoete leven (volgens de recensies een vervelende film van decadente mensen; het vervelende schuilt wellicht in een te gering aantal misdaden), Ik was aan hem verslaafd, Verboden vreugden, Kolonel Hyde contra Scotland Yard, Ik heb gezondigd, Op ieder matje een ander schatje, De verleider van El Pao, Een meisje in duizend gevaren, Besmette briljanten, Tussen sex en misdaad, Kerels en kogels, Gevaren der jeugd, Misdadige meisjes, Lokvogels der nacht, 's Nachts langs de trottoirs, On the beach (toekomstbeeld, iedereen gaat dood), enzovoort.

Gij ziet het: de burgerlijke deugden, waarvan wij altijd zo hoog plegen op te geven, komen maar weinig aan hun trek.

Zou voor ons allen het lichamelijke en moreel gevaarlijke leven zo aantrekkelijk zijn? Zou het werkelijk een tegennatuurlijke toestand zijn, als ik des avonds op mijn pantoffels in de keuken de borden sta af te drogen?

Zou ik werkelijk eigenlijk liever op die pantoffels en met een theedoek in de hand over de prairieën rijden op een echt paard, achtervolgd door wrede mannen, die mij de theedoek afhandig zouden willen maken om mijzelf af te drogen.

Ik ken geen zinnige levens- of maatschappijbeschouwing, die zoiets aanbeveelt. Maar dat schijnt ook niet nodig te zijn.

H. H.